

בין גל לגל

עלון שדות ים 1918 י כסלו תשפ"א, 26.11.2020

שמואל כהן 1924 - 2020

שמואל כהן ז"ל - הספד הקיבוץ

אורית ואריה, מיתי וגידי, תרזה וציון, הנכדים גל, אלעד, רותם ואיל, שני, עמית ותומר, ליאת, ליהי וליאל ובני זוגם, עשרת הנינים, קרובי משפחה וחברים, וכל מי שבא לחלוק כבוד אחרון לחברנו שמואל שהלך לעולמו אתמול בבוקר, והוא בשנת התשעים ושש לחייו.

איש נחבא אל הכלים, חבר סגור ומופנם שלא הניח ידיו מהעבודה, ובעל משפחה מסור מאין כמוהו. בחברה התערה בעיקר עם דוברי הצרפתית, ובמסיבות תפס את מקומו כרקדן משובח ונהנה לרקוד עם בחורות צעירות בסגנון אירופאי עדין. כזה היה שמואל.

שמואל נולד בחורף 1924 במנהיים שבגרמניה, בן זקונים להורים ממוצא פולני. אחרי מספר שנים עברה המשפחה לחבל אלזס כשעוד היה בתחומי גרמניה. המעבר לשטרסבורג שבצרפת נעשה בדרך בלתי לגאלית. אמו עמסה את המטלטלים והילדים והם יצאו לתחנת הרכבת. כיוון שלא היו בידיהם אישורי מעבר עברה האם בין קרונות רכבת משא, על אחד מהם העמיסה את ילדיה וככה חצו את הגבול והגיעו לצרפת. בשטרסבורג דיברו שתי שפות, גרמנית וצרפתית. בן 6 השתלב בבית הספר, שם דיברו גרמנית. ברחובות הייתה שגורה השפה הצרפתית אותה הבין אך התקשה לדבר. בעקבות תאונה שעבר בשעה שניסה לחצות מסלול של הטראם, הרכבות החשמליות, שמואל הצעיר נחבל בכתפו ואושפז בבית החולים. מאז, יותר משסבל מחולשת הגוף סבל מהתעלמות המורים ממנו, ובמיוחד מהמורה להתעמלות שהעריך רק את התלמידים החזקים. כשהתבגר הבין שמואל שלהתעמלות יש תפקיד חשוב בחיזוק הגוף, ולאורך כל חייו נהג להתעמל. הוא תרגל יוגה הרבה לפני שהיה מוכר ונפוץ.

המשפחה סבלה מקשיי פרנסה. האב עבד בעבודות מזדמנות, ובחגים היהודים עבד כסדרן בבית מדרש קטן. בבית שמרו בני המשפחה על המסורת היהודית, אך לא ניהלו אורח חיים דתי. שמואל נשלח לתלמוד תורה ושם למד קרוא וכתוב בעברית, אבל לא דיבר עברית. האווירה

בבית הייתה ציונית. אמו דיברה בכמיהה על ארץ ישראל, אך לארץ לא הגיעו. שוב ושוב הם נידחו, משום שרק מי שהיו לו אמצעים כלכליים או שהיה בעל מקצוע קיבל אישור עלייה. עקב קשיי פרנסה נשלחו שתי אחיותיו הבוגרות להתחנך מחוץ לבית. שמואל, הנער הצעיר, עזב את בית הספר ויצא לעבוד. בחיפושיו אחר עבודה הגיע לבית קפה שם התקבצו מחפשי עבודה נוספים. אחד מהסרסורים הפנה אותו לעבודה במחנות של הגרמנים סמוך לחוף הים. למזלו עצרו אותו שוטרים צרפתים והאיצו בו לשוב לביתו.

בהמשך, חזר ללמוד בבי"ס מקצועי אורט ושם למד מסגרות. הוא ביקש ללמוד מקצוע שיוכל לפרנס בכבוד.

"ואז פרצה מלחמת העולם השנייה, סיפר שמואל לדוד גרליך בראיון שערך עימו בשנת 2008, ולא ידענו מה מחכה לנו". הגרמנים השתלטו על צרפת תוך שלושה שבועות כמעט ללא התנגדות. הם חתמו על הסכם לפיו תחולק צרפת בין הצפון לדרום. בדרום שלטו לכאורה הצרפתים ובצפון הייתה שליטה מוחלטת של הגרמנים.

המשטרה הצרפתית הקשיחה צעדיה, וביקשה לעצור תושבים שחיו ללא תעודות בנות תוקף. כתוצאה מכך נאלץ שמואל להישאר בביתו כחצי שנה, עד שאחותו קנתה תעודות מזויפות ויחד הם יצאו ברכבת הומה אנשים לעבר הדרום, והצליחו לחמוק מהביקורת הקפדנית של הגרמנים.

מכאן והלאה יצא שמואל למסע התמודדות והישרדות משלו. ארגון יהודי הפנה את הצעירים לעבודה בכפרים. שמואל נדד מכפר לכפר עד שמצא עבודה במנסרה בתוך יער של עצי אורן. באחד מבוקרי החורף הקרים כיסתה שכבת קרח

דקה את האדמה. "אני עבדתי במכונה שניסרה שיירי עצים להסקת קטר הרכבת. סיפר שמואל. פתאום החלקתי על המשור. הספקתי רק לקחת את היד הצידה אבל חלק מהאצבע הלך". למזלו, חזר לעבודה אחרי שהחלים. אחרי שצבאות בנות הברית פלשו לצפון אפריקה הגרמנים החליטו לכבוש את כל צרפת. "לילה אחד", המשיך שמואל לספר, "הם פשטו על מחוזות בדרום, אספו את כל הגברים, הביאו אותנו לעיר בורדו והכניסו אותנו לקסרקטין קטן".

במשך שמונה ימים הם עמדו צפופים בחדר קטן שם קיבלו מעט אוכל ועשו את צרכיהם. לקראת הסלקציה הובלו הבחורים לפרוזדור צר בו נגזר דינם. "בדרך לבדיקת הניירות עלה לי הבזק לראש. אמרתי לשוטר שבעל הבית שלי עומד כאן ויכול להגיד לך שאני עובד אצלו". כך ניצל שמואל פעם

נוספת מציפורני הנאצים. ברחובות כבר הוצאו להורג יהודים. בעל המנסרה ביקש משמואל לעזוב, ושוב הוא נאלץ לנוע ולנווד בין הכפרים. הגרמנים נלחמו במאקי, קבוצות התנגדות של הצרפתים שלא הסכימו להתגייס לצבא של וישי, ושמואל הצטרף לשורותיהם. מועד הפלישה לנורמנדי התקרב. המאקים יזמו תקיפות נגד ריכוזי גרמנים ושמואל איתם. שמואל היה מעורב באחד הקרבות שבו הגרמנים נכנעו, ואיבד בקרב אחר כמה מחבריו.

עם כל נסיגה של הגרמנים עלו קבוצות המאקי לאט לאט לצפון, וכשחברו לצבא הצרפתי שמואל נלחם עימם בחזית בלבוז'. השלג והקור בחורף עיכב את הלוחמה, אולם באביב המשיכו להתקדם. שנה שלמה שרת שמואל בצבא הצרפתי. בתום התקופה שב לפריז ואז נודע לו שאמו וסבתו נשלחו לאושוויץ. אביו התנדב למאקי ונרצח עם קבוצה של בחורים שעסקו בתובלה. בזכות שירותו הצבאי זכה שמואל לאזרחות צרפתית והוא יכול היה להשלים את לימודיו באורט. אבל שמואל לא ראה את עתידו בפריז. בעקבות עלייתה של אחותו לארץ בעליה ב' הצטרף למפגשי הכשרה והדרכה של הסוכנות היהודית ובקיץ 1946 עלה ארצה בספינת המעפילים "ביריה".

בעקבות השתלטות האנגלים על הספינה נשלחו המעפילים למחנה המעצר בעתלית. שלושה בחורים נשאו במעצר חודש נוסף, וביניהם שמואל וברוך פיין. בתום המעצר הגיעו שמואל וברוך לשדות ים. אמנם התקבלו בסבר פנים יפות, אבל ככל החברים החדשים הוטלו עליו העבודות הקשות. שמואל עבד בבניין, בסבלות בנמל, במפעל הזיפיזיף ולא התלונן. "אתה צעיר, בריא. גם אם קשה, זה בסדר", כך סיכם את קליטתו בקיבוץ הצעיר שנאבק על קיומו. בסופו של דבר זכה שמואל לעבוד במסגרייה, שם ראה את ייעודו ושם השתלב בעבודה ארוכת שנים במרצפייה. לצעירים שעבדו לצידו לאורך השנים הוא היווה דוגמה ומופת. הם זכו ללמוד ממנו סוגיות ברתכות, ערך הדיוק בעבודה וכיצד להתמודד ביסודיות עם פרויקט מורכב ועדין.

אחרי מספר שנות רווקות, הגיעה תקווה לקיבוץ. היא שבתה את ליבו של שמואל והשניים החליטו להקים משפחה במשק למורת רוחם של בני משפחתה. שנה אחר כך נולדה אורית ואחריה נולדה מיתי. תרזה נולדה שמונה שנים אחרי כן. "סבא אהב מאד את סבתא", ציינה שני הנכדה, "היא זו שקשרה אותו לחברה בקיבוץ". אבל לא רק היא. עם דוברי הצרפתית מצא שמואל שפה משותפת ונהנה לשוחח, לשיר וליהנות בחברתם. לאחר מותה של תקווה, ביקש שמואל את חברתם של בני המשפחה. בסופי שבוע נהג לבלות עימם, נהנה מהקשר המיוחד שיצר עם נכדיו סביב עולם המחשב ושאב מהם כוח להמשיך הלאה.

על אף שבשנים האחרונות מצבו הבריאותי החל להידרדר, הוא שמר על ערנות וצלילות, המשיך להתעמל ולעבוד בהרכבת החלקים. בשנה וחצי האחרונות טופל שמואל בידי המסורות של רג'ו שדאג לכל מחסורו. בני המשפחה המשיכו ללוות, לסעוד ולתמוך בו כל העת במסירות יוצאת דופן.

אתמול בלילה נרדם כשתרזה מלטפת את ידו ועצם את עיניו לעולמים. יהי זכרו שמור וצרור בתוכנו.

הספידה: אביטל שחר

8.11.2020

סבא שלי

השבוע נפרדנו מסבא שלי, שמואל כהן, לאחר תקופה ארוכה של דעיכה וייסורים. אני רוצה להודות לצוות המרפאה ולבית נועם שטיפלו בו במסירות רבה בשנים האחרונות כשמצבו הלך והתדרדר, לרג'ו שטיפל בו באנושיות ובמסירות רבה ובמיוחד לתרזה. הבית של סבא וסבתא שלי, שהוא יקר לליבי מאוד, היה קצת פחות בית במובן המהותי של המילה "בית" מאז שסבתא שלי נפטרה לפני עשר שנים.

סבא שלי היה בודד לפעמים. לפני כמה שנים, תרזה עברה לגור בבית הזה, והפכה אותו שוב לבית חי ונושם, מטופח ואוהב. היא טיפלה בסבא במסירות וליוותה אותו בכל שלב ושלב כואב במורד הדרך. היא אפשרה לסבא שלי לסיים את חייו בביתו, במיטתו, מוקף אהבה, תוך שהיא קשובה לצרכיו ומקלה עליו ככל יכולתה. תודה תרזה, מעומק הלב.

ממני גל ומכל הנכדים של סבא שמואל.

סבוש אהוב שלי

לא מעלת עדיין שנפרדנו היום בפעם האחרונה רגע לפני שהיית אמור לחגוג 96.. ולרגע היה בכלל נדמה שתהיה כאן לנצח... זכית לחיות חיים ארוכים ומלאים, ומה לא עברת בחיים האלה, ואיזה חיים ומשפחה מדהימה ייצרת סביבך. היית לוחם וגיבור אמיתי עד הרגע האחרון, מהימים שלחמת בנאצים בצרפת ועד הימים השקטים והשלווים בקיבוץ. היית איש אהוב ונערץ על כל מי שהכיר אותך.. בצניעותך, באדיבותך ונדיבותך, בשקט הפנימי, בטוב ליבך ובאישיותך, וכמה קרובים וקשורים אליך היינו כולם..

היית ה-סבא.. היית לי הסבא הטוב ביותר שיכולתי לבקש ואני נוצרת בליבי את כל הרגעים איתך מהילדות ועד הרגע האחרון. זכיתי להיות איתך בשעות האחרונות לחייך ולתמוך בך בכל חיבוק וליטוף שהיית זקוק לו בלי לדעת אפילו שזאת תהיה הפעם האחרונה. ועכשיו סבא וסבתוש אתם שוב ביחד יקרים שלי. נוח על משכבך בשלום ושמור עלינו.. כבר מתגעגעת,

ליאת

סבא שמואל כהן

שמואל הוא בעיניי מלאך. אין אנשים כאלה.

50 שנה בדיוק אני מכיר אותו.

מעולם לא ראיתי אותו רוגז, אפילו לא פעם אחת. היו מקרים שאני

התרגזתי בליבי בשבילו והוא – כלום.

ישנם אנשים שאתה רוצה להידמות להם.

שמואל היה עבורי דמות כזו.

שקט, רגוע, נכונות לתת – רק תבקש. צנוע מבלי שייתן דעתו על כך.

פסגת הצניעות.

50 שנה ולא שמעתי אותו מתלונן אפילו פעם אחת.

גם כשסבל מאוד.

כשביקר אצלנו, בתקופה שבילה כל סוף שבוע אצל אחת מבנותיו,

תרגלתי אתו את הצרפתית שלי.

Comment allez vous? – 'מה שלומך?' ובתרגום מילולי – 'כיצד אתה

הולך?'

היה עונה תמיד, Je peux aller – 'אני יכול ללכת'.

כשסבל ולא יכול היה ללכת, עברתי לשאלה

Comment sa va? – 'מה נשמע?'

התשובה תמיד הייתה – 'בסדר' Sa va

גם שהסבל ניכר היה.

התבונן באדם בעבודתו ותלמד הרבה על אישיותו.

שמואל היה מדויק, מקצועי, חושב, מתכנן. את המחשבה תחילה ראית בסוף המעשה שלו. מסגר ברמה. 'לא מלמדים

היום כמו שלמדתי בצרפת'. ראיתי אותו במרצפיה מתקן מכבשים תיקונים מסובכים, שהיום מי היה חושב לתקן. את

הריתוכים המסובכים השאירו לו. יכולתי לעמוד שעה לידו ורק לראות אותו מנסר מוט ברזל. עבודה נוספת הייתה לו

לתקן את מכונות התפירה של הקיבוץ, כשהתקלקלו.

הדר לא עניין אותו כלל.

הרג אותי כשקנה אופני ספורט כביש יפים וצבע אותם בצבע נגד חלודה. 'בשדות-ים חייבים' – אמר.

אתה מכיר אדם מהיחס של האחרים אליו. אהוב – אין מילה אחרת.

אשתו, משפחתו, בנותיו, חתניו, נכדיו, שכניו, חבריו, מכריו. קנה את אהבתם מבלי לרכוש.

הרצון ללמוד ולדעת לא פסק אצלו – אנגלית, היסטוריה, ספורט. מצא ספר מעניין, קנה לנו אותו: השרירים

הטבעתיים, טאי-צ'י, רובים, חיידקים ופלדה, שדיברנו עליו הרבה.

הניגוס הבלתי פוסק לעסוק בפעילות גופנית. גם הוא לא פסק מתרגול. כשלא יכול היה ללכת, תרגל בעמידה. כשלא

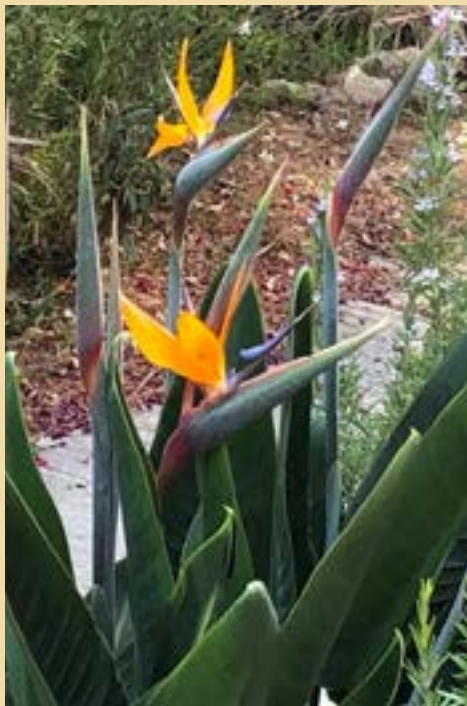
יכול היה לעמוד, תרגל בישיבה או בשכיבה.

שמואל, יקר שלנו, בדרכך הצנועה כל כך, השארת חותם כה גדול. נפלא ומופלא היית.

נוח לך עכשיו בשלווה על משכבך. פגוש את אהוביך שחסרים היו לך.

היה שלום.

שמואל כהן – סבא שמואל.

עורכת: רחלי בובר | גרפיקה: לאה קציר | תגובות 052-8795235 | rachel.bober1@gmail.com

משרד החינוך